

THE PENAL RESPONSIBILITY OF THE JUDICIAL PERSON IN COMPARED LAW

Aurelian Olimpiu Sabău-Pop

Assoc. Prof., PhD, UMFST Târgu Mureș

Abstract: The criminal liability of the legal person is provided for by the laws of several countries. The legislators set out a series of conditions that must be cumulatively met in order to be able to take this form of liability towards a legal person. The liability of the legal person is indissolubly lawful for the criminal conduct of the natural person who represents it, acting in its own interest or on its own behalf. The criminal liability of the legal person does not exclude the criminal or civil liability of the individual.

Keywords: Criminal Code, offences, legal person, liability, individual

Această formă de responsabilitate care naște un raport juridic penal de conflict, în cadrul căruia persoanei juridice îi este conferită calitatea de subiect activ, este o consecință imediată a formelor de luptă împotriva infracționalității în plan internațional, prin urmare, în vederea protecției societății în fața fenomenului infracțional - care constituie o amenințare la preeminența dreptului, a democrației, a drepturilor omului, prin subminarea principiilor buneii administrări, echității, prin împiedicarea dezvoltării economice¹ - statele își dau acordul pentru stabilirea unei legislații adecvate și a unor măsuri procedurale adecvate concretizate într-o serie de *acorduri internaționale*.

În cele ce urmează, vom încerca să analizăm implicațiile acestor convenții față de răspunderea penală a persoanei juridice², în acest mod, urmărind opțiunea legiuitorului român, precum și a doctrinei deopotrivă.

1. Răspunderea penală a persoanei juridice în dreptul Român

Răspunderea penală a persoanei juridice în dreptul penal român a fost pentru prima dată introdusă în cadrul art. 191 al vechiului Cod penal prin Legea nr.278/2006³.

Din sfera persoanelor juridice care răspund penal, legiuitorul exclude de la bun început, Statul, autoritățile publice și instituțiile publice care desfășoară o activitate ce nu poate face obiectul domeniului privat⁴.

¹ A se vedea Premier Congres de la Section des jeunes penalistes de l'association internationale de droit penal, Noto, 14-20 juin 2001, La corruption, Revue de science criminelle et de droit penal compare, nr. 4, 2001, p. 925; M. Delmas-Marty, S. Manacorda, La corruption, un défi pour L'Etat de droit et de la société démocratique, Revue de science criminelle, 1997, p. 696; D.Mazilu, Prevenirea și combaterea corupției. Exigențe majore ale extinderii schimburilor comerciale pe baza principiilor și normelor fundamentale ale dreptului comerțului internațional, Revista de drept comercial, nr.1, 2002, p. 107; S. Voigt, Economic growth, certainly in the law and juridical independence, în Global corruption report. Corruption in the juridical systems, Ed. Cambridge, 2007, p. 25;

² A se vedea V. Pașca, Modificările Codului Penal.Comentarii și explicații, ed. Hamangiu, p.12; M. Basarab, V. Pașca, Gh. Mateuș, C. Butiuc, Codul penal comentat, Vol.I, Partea generală, ed. Hamangiu, București, 2007, pp. 104-106;

³ Legea nr.278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și completarea altor legi publicată în M. Of., nr.601/12.07.2006;

În ceea ce privește infracțiunile ce pot fi săvârșite de către persoana juridică, se instituie soluția răspunderii generale, respectiv persoana juridică putând săvârși orice infracțiune și nu doar anumite infracțiuni prevăzute expres de către legiuitor⁵.

Infracțiunile care pot antena răspunderea penală trebuie să fie săvârșite în „realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice”. Această condiție limitează sfera de incidență a răspunderii generale doar la acelea care, în concret, analizate de la caz la caz de instanța de judecată, sunt săvârșite în realizarea obiectului de activitate, în avantajul sau numele persoanei juridice.

Putem considera că legiuitorului instituie atât răspunderea penală directă, cât și cea indirectă în situația în care fapta este săvârșită de către un terț în interesul persoanei juridice. Răspunderea penală pentru propria faptă se analizează prin raportarea la condiția săvârșirii infracțiunii cu forma de vinovăție prevăzută de lege care, în sarcina persoanei juridice, se identifică cu însuși procesul psihic adoptat de către organele ce o reprezintă (administrator, angajat, consiliu de administrare, diferite organe de conducere)⁶. Prin urmare, răspunderea penală a persoanei juridice poate fi angajată de orice persoană fizică ce acționează în condițiile prevăzute de lege (art. 135) și nu doar de acțiunile organelor sau reprezentanților acesteia.

De asemenea, a fost menținută cerința existenței personalității juridice ca premisă pentru angajarea răspunderii penale a entităților colective. Ca o modificare față de reglementarea în vigoare poate fi menționată și restrângerea imunității penale a instituțiilor publice care desfășoară o activitate ce nu poate face obiectul domeniului privat, imunitatea nemaifiind una generală, ci privind, în reglementarea propusă, doar infracțiunile comise în desfășurarea unor asemenea activități.

Pentru a putea fi reținută vinovăția persoanei juridice, față de săvârșirea unei infracțiuni, este necesar ca unul dintre prepușii săi să aibă calitatea de subiect activ al infracțiunii⁷, iar conduita sa să fi fost autorizată sau acceptată, fie în mod expres cât și tacit de către un factor decident, sau comisă chiar de acesta.

Pentru a ne afla în prezenta situație trebuie ca organele de conducere ale persoanei juridice⁸ să angajeze în mod voluntar persoana juridică în săvârșirea infracțiunii. Rezoluției infracțională a persoanei fizice, trebuie să vizeze intenția de a produce un avantaj sau profit persoanei juridice pe care o reprezintă, fie unul patrimonial, fie doar pentru formarea unei imagini publice mai bune decât a celorlalte persoane juridice competitor⁹.

Vinovăția persoanei juridice se analizează în raport de factorul psihic pe care l-a adoptat organul de conducere, considerând că acestea sunt proprii persoanei juridice. Forma de vinovăție a persoanei juridice coincide cu cea a persoanei fizice care a comis infracțiunea.

Dacă infracțiunea a fost săvârșită de către un angajat sau un prepus al persoanei juridice, nu mai putem vorbi de o singură formă de vinovăție. Pentru a putea identifica forma

⁴ A se vedea M. Basarab, V. Pașca, Gh. Mateuț, C. Butiuc, Codul penal comentat, Vol.I, Partea generală, Ed. Hamangiu, București, 2007, pp. 104-106; I.Lascu, Răspunderea persoanei juridice în lumina noilor modificări ale Codului penal, Revista de drept penal, nr. 4, 2007, p. 72;

⁵ anterior răspunderea penală a persoanei juridice, în baza Legii nr. 299/2004, opera doar pentru infracțiunile prevăzute de art. 282, 284 și 284 al vechiului Cod penal

⁶ A se vedea V. Pașca, op.cit., p. 109; J. Pradel, Droit penal general, edition 2006/2007, Ed. Cujas, p. 500;

⁷ A se vedea V. Pașca, op cit., p. 12;

⁸ A se vedea M. Valerică, Persoana juridică subiect activ al infracțiunii, Dreptul, nr. 12, 2005, p. 168;

⁹ A se vedea J. Plaque, Influence de la loi du 10 juillet 2000 sur la responsabilite penale des personnes morales, Requeil Dalloz Sirely, 2002, p. 514; C. Ducouloux, La responsabilite des personnes morales, Lamy. Droit penal des affaires, 2007, p. 63; B. Bouloc, Droit penal et groupes d'entreprises, Revue societates, 1988, p. 181; B. Bouloc, Coup d'oeil sur la responsabilite penale des personnes morales, Lamy. Droit des affaires, nr.71, 2004, p. 4426; B.Bouloc, Les personnes morales toujours responsable penalmente, Lamy.Droit des affaires, nr. 2, 2006, p. 10; H. Matsopoulou, Responsabilite penale des personnes morales, Repertoire Dalloz societates, 2002;

de vinovăție a persoanei juridice trebuie să analizăm poziția organelor sale de conducere separat de poziția subiectivă a autorului nemijlocit al faptei.

În varianta constituirii persoanei juridice în scopul special al comiterii de infracțiuni aceasta adoptă o conduită infracțională abordând o realitate ascunsă sau distorsionată din chiar momentul constituirii sale. Este interesant de analizat dacă în raport de momentul constituirii sale, trebuie, ca această rezoluție infracțională să fie adoptată de toți fondatorii sau doar de o parte din aceștia. O parte dintre aceștia pot adera pe parcurs fiind interesați de avantajele pe care le urmăresc să fie obținute. Se poate, de asemenea, întâmpla ca unii dintre fondatori sau administratori să nu participe în mod direct, prin fapte proprii la comiterea infracțiunilor, alții în schimb, să adopte o poziție pasivă sau pur și simplu să fie o indiferență totală față de aspectul ilicit.

Alături de scopului infracțional al constituirii persoanei juridice, poate exista și o conduită licite, doctrina¹⁰s-a pronunțat la această întrebare, în funcție de preponderența scopului urmărit de către inițiatori, condiționând aplicarea pedepsei complementare de caracterul principal al scopului ilicit, caz în care activitatea legală este una subsidiară. Urmează să analizăm, de la caz la caz, dacă acest scop de săvârșire al infracțiunilor a existat din momentul constituirii persoanei juridice, indiferent de câte persoane l-a adoptat, un eventual răspuns pozitiv să ducă în final la aplicarea pedepsei complementare.

2. Răspunderea penală a persoanei juridice în actele juridice internaționale

2.1. Convenția penală privitoare la corupție

Convenția penală privitoare la corupție, încheiată în 1997 sub egida OCDE, este prima care pune bazele unei cooperări internaționale în lupta împotriva corupției în cadrul statelor ce au ratificat-o. Până în acest moment, 36 de țări semnatare ale Convenției au adoptat legislația împotriva corupției pe baza sa, incriminând această formă a ilicitului drept infracțiune¹¹. În cadrul convenției, după cum vom vedea în continuare, sunt stabilite o serie de principii, considerate chiar revoluționare¹² în domeniul luptei împotriva corupției¹³ și a sancționării persoanei juridice pentru acest fenomen.

Unul dintre dezideratele convenției este necesitatea tratamentului fenomenului în plan extern similar formei stabilite în jurisdicția statului. Consistența principiului impune țărilor semnatare incriminarea corupției funcționarilor străini în același mod în care este prevăzută conduita ilicită a funcționarului național¹⁴. Convenția incriminează și impune sancționarea pentru infracțiunile de corupție chiar dacă, în concret, fapta este săvârșită într-o țară unde o

¹⁰ A se vedea F. Streteanu, R. Chiriță, op.cit., p. 415;

¹¹ A se vedea C. Sambrook, Convenția ONU împotriva Corupției. Un pas înainte față de Convenția OCDE? Plusuri și minusuri din perspectivă comparată, în Revista Română de Drept Internațional, nr. 2, 2006, p. 60; OECD, Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transaction: Ratification Status, <http://www.oecd.org/dataoecd/>; R. Șpan, P. Pitcovici, Rolul informației în combaterea corupției, Ed. Sitech, Craiova, 2009, p. 61;

¹² A se vedea Ph. Montigny, L'entreprise face a la corruption internationale, Ed. Elipses, Paris, 2006, p. 65;

¹³ În concepția Convenției prin corupție pasivă se înțelege faptul intenționat pentru un funcționar, de a solicita sau de a primi avantaje de orice natură ar fi, direct sau prin intermediul unor terți, pentru el însuși sau pentru un terț, sau de a accepta promisiunea acestora, pentru a îndeplini sau a nu îndeplini, contrar îndatoririlor sale oficiale, un act al funcției sale sau un act în exercițiul funcției sale. Corupția activă constituie faptul intenționat pentru oricine, de a promite sau de a da, direct sau prin intermediul unor terți, un avantaj de orice natură, unui funcționar, pentru el însuși sau pentru un terț, pentru ca el să îndeplinească sau să se abțină de a îndeplini, contrar îndatoririlor sale, un act al funcției sale sau un act în exercițiul funcției sale. A se vedea R. Carvajal, Large scale corruption : Definition, causes and cures sistem practice and action research, vol 12, nr. 4, 1999, p. 335 ; G Martyvonne, Social sciences and the evolving concept of corruption, Crime, Law & Social Change, nr. 42, 2004, p. 15 ; A. Sajo, From corruption to extortion: Conceptualization of post-communist corruption, Crime, Law & Social Change, nr. 40, 2003, p. 171;

¹⁴ Art.1 alin.2 al convenției stipulează: „tentativa sau complotul în vederea coruperii unui agent public internațional trebuie să constituie o infracțiune”;

astfel de practică este obișnuită. Astfel, după cum identifică și doctrina franceză, se poate urmări penal o persoană juridică franceză, și eventual condamna pentru o faptă ce a vizat un funcționar sau o persoană publică din străinătate¹⁵.

În fine, convenția impune lărgirea responsabilității și la cazurile în care acțiunea ilicită este realizată în concret de către o filială sau sucursală străină a societății sau chiar de către terți¹⁶. Formularea *art. 1*, „direct sau prin intermediari”, permite înglobarea filialelor străine controlate în proporție majoritară sau minoritară, precum și folosirea de intermediari exteriori societății¹⁷.

2.2. Convenția penală a Consiliului Europei asupra corupției

Convenția penală a Consiliului Europei asupra corupției (Strasbourg, 27 ianuarie 1999) în textul art.18 prevede obligația statelor de a sancționa persoana juridică, dacă sunt comise de către membrii acesteia infracțiunile de dare de mită, trafic de influență¹⁸ și spălare de bani.

De asemenea, Convenția fixează trei condiții ce trebuie să fie îndeplinite cumulativ pentru a se putea angaja o asemenea formă a răspunderii juridice: a) persoana fizică ce acționează ilicit trebuie să aibă calitatea de membru al persoanei juridice potrivit funcționalității statutare; b) aceasta să exercite o prerogativă de conducere; c) să reprezinte legal persoana juridică în baza unei procuri sau a unei autorizații.

Natura juridică a răspunderii instituite în sarcina persoanei juridice, de către convenție, este lăsată la libera apreciere a statelor, putând să îmbrace, după caz, caracter penal, administrativ sau civil.

Convenția procedează la clarificarea terminologiei pe care o folosește, anticipând în același sens și împărțirea subiectului pe cele două laturi ale infracțiunilor de corupție, respectiv latura activă și cea pasivă, procedând în acest sens la o tratare unitară.

2.3. Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției

Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției¹⁹, adoptată de Adunarea Generală ONU prin Rezoluția nr. 58/4 din 4.10.2003²⁰ devine primul instrument legislativ

¹⁵ A se vedea Ph. Montigny, *L'entreprise face a la corruption internationale*, Ed. Elipses, Paris, 2006, p. 67;

¹⁶ A se vedea S. Bogdan, *Câteva considerații privind lupta contra corupției în Uniunea Europeană*, *Studia Univ. Babeș-Bolyai*, nr.2, 1999, p. 71; F. Răzvan, *Legea 304/2004 privind cooperarea internațională în materie penală*, *Dreptul*, nr. 2, 2005, p. 5;

¹⁷ A se vedea cazul *Accounting and Auditing Enforcement Release*, nr.1444/ 12.09.2001, în *Administrativ Proceeding File*, nr. 3, p. 10572, prin care societatea Baker Hugues Inc a fost condamnată, de către SEC, pentru că a apelat la distribuitorul din Indonezia care să corupă un funcționar fiscal indonezian pentru a facilita importul în această țară a unor produse; Societatea Titan Corporation a fost condamnată, de către SEC, la plata unei amenzi de 28,5 mil. dolari pentru că a plătit un comision agentului societății din Arabia Saudită, bani care au fost utilizați în campania electorală a președintelui statului, instanța reținând că acest comision aparent legal și deductibil din punct de vedere fiscal pentru plătitor, a mascat un ajutor financiar dat președintelui statului în campania electorală;

¹⁸ A se vedea Gh. Mateuț, *Sintează teoretică și practică privind represiunea traficului de influență în reglementarea actuală și în perspectivă*, *Dreptul*, nr.5, 2002, p. 163; V. Dabu, *Noul Cod penal.Traficul de influență*, *Dreptul*, nr.2, 2005, p. 108; I. Lascu, L.C. Lascu, *Fapte de corupție. Noi Incriminări*, *Revista de drept penal*, nr.1, 2001, pp. 62-63; E. Cherciu, *op.cit.*, p. 16;

¹⁹ A se vedea textul convenției *Transparency International Moldova*, *Prevenirea și combaterea corupției* : documente internaționale, Ed. Bons Offices, Chișinău, 2005, p.11;

²⁰ Convenția a fost elaborată de către comitetul ad-hoc pentru negocierea convenției împotriva corupției, în baza unui mandat detaliat din rezoluției 56/260 din 09.04.2002, convenția fiind semnată de 95 de țări, în cadrul Conferinței de la Merida, Mexic, din 9-11 decembrie 2003; Convenția a fost ratificată de România prin Legea nr. 365/2004, publicată în M.Of.nr. 5 octombrie 2004; A se vedea V. Dobrinou, M. Hotca, N. Neagu, M.

global împotriva corupției și cel mai extensiv, cu acoperire universală, aplicabil tuturor statelor membre.

Actul juridic internațional vine în sprijinul comunității de afaceri prin echilibrarea șanselor pe piața internațională, „*level the player field*”, expresie folosită în SUA după adoptarea în 1977 a Legii „*Foreign Corrupt Practices Act*”, și care descrie frustrarea americanilor referitoare la partenerii lor europeni care mai puteau încă oferi mită în mod legal în străinătate, pentru a obține avantaje economice²¹.

Analizând dispozițiile prezentei convenții și comparându-le cu cele ale convențiilor prezentate anterior, nu considerăm că ar aduce o modificare legislativă de substanță²² a fenomenului în optica normativă a statelor semnatare, deoarece prevederilor le lipsesc standardele ferme ce trebuie să fie reținute. În textul convenției, întâlnim în cazul țărilor semnatare sarcini „obligatorii” atunci „când este cazul”²³, sarcini „obligatorii” în măsura în care sunt compatibile cu sistemul legislativ al statelor²⁴, sarcini de a lua măsuri „necesare”²⁵, „prevederi facultative”, „prevederi nespecificate dar eficiente”, sau altele, precum „încercări” de adoptare a unor dispoziții.

Considerăm că s-a urmărit o „menajare”, în prima etapă, a sistemelor de drept naționale și a conceptelor legislative ale statelor atât de diverse între ele. Este greu de asumat un succes al convenției în formule de globalizare, pentru că are de a compatibiliza cu idei juridice promovate în diferitele centre de civilizație, cu concepții diferite care protejează tradiții considerate de neatins și care se răsfrâng diferit asupra ierarhizării valorilor statului de drept și ale democrației.

3. Specificul răspunderii penale a persoanei juridice în alte sisteme juridice naționale

3.1 Răspunderea persoanei juridice în dreptul penal francez

Franța a ratificat convenția OECD în 31 iulie 2000, iar prin Legea nr. 595 din 2000²⁶ a introdus în cadrul legislativ intern o serie de prevederi de armonizare²⁷ a legislației naționale cu cele dispuse de convenție. Celelalte acte juridice internaționale au fost integrate în legislația națională pe măsură ce Franța le-a ratificat.

Responsabilitatea penală a persoanei juridice²⁸ pentru delikte este sistematizată și ordonată de dispozițiile art. 433-25 C.pen. Francez, în măsura în care sunt îndeplinite

Murea, C. Cășuneanu, op.cit., p. 61; R. Șpan, P. Pitcovici, Rolul informației în combaterea corupției, Ed. Sitech, Craiova, 2009, p.60;

²¹ A se vedea H.E. Sung, Between demand and supply. Bribery in international trade, Crime, Law and Social Change, nr. 44, 2005, p. 118;

²² A se vedea C. Sambrook, Convenția ONU împotriva Corupției. Un pas înainte față de Convenția OCDE? Plusuri și minusuri din perspectivă comparată, în Revista Română de Drept Internațional, nr.2, 2006, p. 68;

²³ A se vedea art.6 al. 1 și al. 4, art. 40 bis;

²⁴ A se vedea art.5 al. 1; art. 6 al. 1;

²⁵ A se vedea art.19; art.37 și altele;

²⁶ Publicată în FO 13.06.2001, p. 9337; A se vedea J. Lelieur, M. Pieth, Recueil Dalloz 2008, Dix ans d'application de la convention OCDE contre la corruption transnationale, Chroniques, p. 1086; D. Jean-Pierre, La lutte contre la corruption des fonctionnaires et agents publics. Commentaire des dernières conventions internationales ratifiées par la France, Recueil Dalloz 2000, Chroniques p. 309;

²⁷ A se vedea D. D. Bocarra, Un dispositif anti-corruption corrompu d'emblee, Requeil Dalloz Sirely. 2000, Point de vue, p. 3;

²⁸ Responsabilitatea penală a persoanei juridice a fost consacrată în noul Cod penal francez prin Legea din 22.07.1992, care a intrat în vigoare în 01.03.1994. Această dispoziție nu este o inovație absolută, deoarece ordonanța regală din 1670 prevedea o formă de răspundere a comunităților locale pentru delikte de rebeliune, a se vedea în acest sens J. Plaque, Influence de la loi du 10 juillet 2000 sur la responsabilite penale des personnes morales, Requeil Dalloz Sirely, 2002, p. 514; C. Ducouloux, La responsabilite des personnes morales, Lamy. Droit penal des affaires, 2007, p. 63; B. Bouloc, Droit penal et groupes d'entreprises, Revue societates, 1988, p. 181; C. Bouloc, Coup d'oeil sur la responsabilite penale des personnes morales, Revue Lamy. Droit des affaires,

cumulativ condițiile art. 121-2 C.pen²⁹. Respectiv, persoana fizică subiect activ a infracțiunii, trebuie să reprezinte un organ sau să se constituie într-un reprezentant al persoanei juridice iar fapta să fie susceptibilă de a fi comisă în interesul societății. În acest mod, sunt săvârșite două infracțiuni³⁰ distincte de către persoana fizică și cea juridică, iar responsabilitatea penală a persoanei juridice nu va putea exclude pe cea a persoanei fizice și, de asemenea, dacă se comite o infracțiune în interesul personal al acesteia din urmă, nu va fi angajată răspunderea persoanei morale³¹. Este asimilat reprezentantului societății, în cazul delegării de atribuții³², subalternul sau un alt prepus.

Responsabilitatea penală a persoanei juridice franceze, în practica și legislația penală, este extinsă și la filialele din străinătate³³, în anumite cazuri. Considerăm necesară distincția dacă filiala are atributul personalității juridice și dacă se află în raport ierarhic. O filială străină a unei societăți franceze este o persoană juridică de naționalitatea țării unde este înregistrată, sens în care, în principiu, aceasta se supune exclusiv normelor juridice existente în această țară.

Trebuie făcută însă distincția între filialele care sub aspect decizional sunt controlate majoritar sau minoritar de către firma mamă, și, dacă decizia este luată de la „centru” sau la filiala acesteia din altă țară.

În cazul primei categorii, magistrații francezi au apreciat că filiala nu are deloc autonomie. În consecință, față de un act de corupție comis de către filială, responsabilitatea societății mamă poate fi identificată în baza a trei posibilități, fie pentru că a dat ordinul, fie pentru că a informat de posibilitatea comiterii ilicitului, și în fine, dacă nu a dat ordinul, și nici nu a comandat remiterea avantajului patrimonial, nu a luat măsuri explicite de interdicție a comportamentului ilicit. Filialele nu sunt în afara oricărui control. Prezumția de mandat aplicabilă în dreptul comercial nu este acceptată din punctul de vedere al dreptului penal.

O simplă analiză per a contrario, în cadrul celui de al doilea caz, în care filiala străină nu se supune deciziei societății-mame, fiind simplu acționar, ar duce la imposibilitatea de a reține responsabilitatea acesteia din urmă pentru infracțiunea comisă, însă, în acest caz, doctrina nuanțează soluția, justificând angajarea răspunderii pe baza complicității dintre aceste două entități. Astfel, comportamentul filialei care a acționat în vederea comiterii infracțiunii, va atrage consecințe penale în contul societății mamă, în măsura în care ilicitul a fost comis în favoarea sa, chiar și fără a exista o subordonare decizională între cele două.

nr.71, 2004, p. 4426; B. Bouluc, Les personnes morales toujours responsable penalmente, Lamy.Droit des affaires, nr. 2, 2006, p. 10; H. Matsopoulou, Responsabilite penal des personnes morales, Repertoire Dalloz societates, 2002; J. Pradel, Droit penal general, edition 2006/2007, Ed. Cujas, Paris, 2007, p. 497;

²⁹ Dispozițiile procedurale ce vizează persoana juridică se regăsesc în art. 706-41 până la 706-46, 768-1, 769-2, 774-1, 775-1, 776-1, 777-2 a se vedea S. Geeroms, La responsabilite penale de la personne morale, une etude comparative, Revue international de droit compare, 1996, p. 537; B.Bouluc, Responsabilite penale des personnes morales, Revue de science criminelle et de droit penal compare, nr. 4, 2001, p. 843; F.J. Pansier, La responsabilite penal des personnes morales, Revue Gazette du palais, nr. 88, 1996, p. 2;

³⁰ A se vedea E. Pire, La responsabilite penale des personnes morales; difficultes de droit transitoires, Requeil Dalloz Sirely, 2004, p. 1650;

³¹ A se vedea Montigny, L'entrepris face a la corruption international, Ed. Ellipses, Paris, 2006, p. 105;

³² A se vedea C. Docouloux-Favard, La delegasion de puovoirs, Lamy. Droit Penal des Affaires, 2007, p. 56; F. Collin, J. Dom, S. Ledamany., Mise en place et suivi des delegation de pouvoires au sein des societates des groupes, Droit societates, Actes Practique, 2005, p. 4; M. Giacopelli-Mori, La delegation de pouvoires en matiere de responsabilite penale du chef d'entreprise, Revue de science criminell, 2000, p. 525;

³³ Dispoziții preluate din Convenția Națiunilor Unite, adoptată la New York în 31 octombrie 2003 și intrată în vigoare în data de 14 decembrie 2005; a fost ratificată de Franța și publicată prin Decr. Nr. 2006-1113 din 4 septembrie 2006, privind publicarea Convenției Națiunilor Unite contra corupției. Această Convenție definește practicile corupției și atitudinile care trebuie adoptate împotriva acestei forme a ilicitului, și, totodată, prevede mijloacele de cooperare internațională în scopul ameliorării luptei contra corupției;

3.2 Răspunderea persoanei juridice în dreptul penal englez

Spre deosebire de situația Franței și a altor țări din Comunitatea Europeană, responsabilitatea penală a persoanei juridice și a altor colectivități există în dreptul englez de mult timp³⁴.

În Regatul Unit, Constituția nu este un text scris: ea emană din dreptul jurisprudențial (common law). Din aceste motive, justiția este guvernată de două principii: independența strictă a judecătorilor și totodată Habeas corpus.

În prima etapă³⁵, o astfel de răspundere putea fi angajată în cadrul infracțiunilor contra bunurilor publice sau al altor infracțiuni de pericol social ridicat. Această tendință a luat naștere în jurisprudența engleză în anul 1842 (R vs. Birmingham and Gloucester Railway Co.)³⁶ și s-a dezvoltat ușor³⁷ datorită doctrinei penale care nu a încercat să identifice „mens rea” în comportamentul persoanei juridice. În secolul XX³⁸, sfera infracțiunilor comise de către persoanele juridice a fost lărgită treptat față de natura infracțiunii, instituindu-se o răspundere generală³⁹, în măsura în care persoana fizică susceptibilă să angajeze și răspunderea societății, poate dispune de decizie⁴⁰.

³⁴ A se vedea J. H. Spencer, *La responsabilite penale dans l'entreprise en Angleterre*, 1997, *Revue de science criminelle et de droit compare*, p. 289;

³⁵ A se vedea M. Haschke-Dournaux, *Reflexion critique sur la repression penale en droit des societes*, ed. EJA, Paris, 2005, p. 155;

³⁶ Este de reținut și decizia *The Great North of England Railway Co.*, 12 iunie 1846;

³⁷ În anul 1899 legiuitorul englez a intervenit recunoscând explicit răspunderea persoanei juridice în „Act of interpretation”; a se vedea în acest sens S. Geeroms, *La responsabilite penale de la personne morale, une etude comparative*, *Revue internationale de droit compare*, 1996, p. 536;

³⁸ Jurisprudența a completat „Act of interpretation” cu trei decizii de principiu în anul 1944 : *DPP vs. Kent & Sussex Contractors Ltd*, 1944, K.B. 146, *R vs. I.C.R. Haulage Ltd*, 1944, K.B. 551, *Moore vs. Bresler Ltd*, 1944, 2, A.E.R. 515;

³⁹ În cazul *P&O Ferries(Dover) Ltd* (1990), 93 Cr.App. R 72- instanța a condamnat societatea pentru infracțiunea de ucidere din culpă; *The Financial Service Act 1986*, *The Companies Act*;

⁴⁰ Spre exemplu, directorul de sucursală care aparține unei societăți foarte mari nu poate declanșa răspunderea penală a societății mame *Tesco Supermarkets vs. Natrass*(1972), AC 153;